

Universiteit Utrecht

Is er een relatie tussen het opleidingsniveau en het opvoedgedrag van ouders van kinderen in de leeftijd van 18 tot 42 maanden?

Master's thesis Utrecht University

Master's programme in Clinical Child, Family and Education Studies

Janine van den Brink, J.

5776635

Supervising lecturer: Marjolein Verhoeven

28 juni 2019

Voorwoord

Voor u ligt de thesis ‘Is er een relatie tussen het opleidingsniveau en het opvoedgedrag van ouders van kinderen in de leeftijd van 18 tot 42 maanden? Deze thesis is geschreven in het kader van de masteropleiding Orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht.

Het opvoedgedrag van ouders is altijd één van mijn interesses geweest. Deze thesis bood mij de kans om dit vanuit een wetenschappelijk oogpunt te onderzoeken. Ondanks dat de interesse gewekt was in verband met het onderwerp, ging het schrijven van de thesis niet altijd over een leien dakje. Voor de aanwijzingen, tips en kritische, maar toch opbouwende vragen, die ik kreeg van mijn begeleider Marjolein Verhoeven, wil ik haar hartelijk bedanken.

Daarnaast enkele dankwoorden voor de mensen in mijn omgeving, te beginnen met de kleuters van basisschool de Bron in Barneld. Door enkele dagen in de week met jullie door te brengen, werd ik steeds weer gemotiveerd om bij te dragen aan de kennis over het opgroeien en opvoeden van kinderen. Daarnaast wil ik mijn studiematjes Evita en Debora bedanken voor de middagen aan de eettafel waarbij naast heel wat liters thee, ook hele effectieve uren zijn gepasseerd. Niet te vergeten zijn mijn ouders, altijd present in mijn leven en daardoor ook altijd meewerkend aan hetgene wat ik doe. Mijn broer Rico, wil graag genoemd worden als ‘de man aan wie ik alles te danken heb’, bedankt voor je kennis en kunde van de Engelse taal. Ten slotte, Michiel, mijn vriend. Bedankt voor de ruimte en tijd die je me gaf om te studeren. Voor de aanmoedigen (bijvoorbeeld toen ik wilde verhuizen naar een land zonder thesissen). Voor de ‘Succes!’ als ik vertelde dat ik een dagje aan m’n toekomst ging werken, en jij aanvulde: ‘En voor mijn toekomst.’

Samenvatting

Het opleidingsniveau van ouders speelt een rol in het opvoedgedrag van ouders. In onderzoeken hiernaar is vaak één opvoeddomein onderzocht, zijn moeders vrijwel altijd de respondenten en is de focus op ouders van schoolgaande kinderen. Het opvoedgedrag kan verdeeld worden in vijf domeinen, namelijk warmte, structuur, stimulatie, negatieve discipline en positieve discipline. Opleidingsniveau is verdeeld in drie groepen, respectievelijk ‘hoog’, ‘midden’ en ‘laag’. Hoog opgeleide ouders lijken meer positieve opvoedgedragingen te vertonen, zoals warmte, structuur, stimulatie en positieve discipline en minder negatieve opvoedgedragingen, zoals negatieve discipline. Onderzocht is of het opleidingsniveau van vaders en moeders van peuters in verband staat met de vijf opvoeddomeinen warmte, structuur, stimulatie, negatieve discipline en positieve discipline. Onderzoeksinstrument voor het opvoedgedrag is de Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire, afgenomen onder 346 moeders en 342 vaders van kinderen van 18 tot 42 maanden. Het opleidingsniveau is verzameld door te vragen naar de hoogst afgeronde opleiding. Uit de MANOVA blijkt dat bij vaders het opleidingsniveau samenhangt met structuur, negatieve en positieve discipline. Laag opgeleide vaders bieden minder structuur dan midden en hoog opgeleide vaders, laag opgeleide vaders bieden meer negatieve discipline dan hoog opgeleide vaders en laag opgeleide vaders passen minder positieve discipline toe dan midden opgeleide vaders. Bij moeders is geen samenhang gevonden tussen opleidingsniveau en de vijf opvoeddomeinen. Daarnaast werd duidelijk dat vaders in de opvoeding meer gebruik maken van structuur en negatieve discipline en dat moeders meer gebruik maken van warmte, stimulatie en positieve discipline ten opzichte van vaders.

Abstract

The education level of parents plays a role in their parenting. In studies to this subject, mostly one parenting domain is involved, are mothers the respondents and is the focus on parents of school children. Parenting behaviour is divided into five domains; support, structure, stimulation, negative discipline and positive discipline. The level of education is divided into: high, medium and low. Highly educated parents seem to use more positive parenting, like support, structure, stimulation and positive discipline and less negative parenting, like negative discipline. Research has been done whether the education level of parents of toddlers is related with the five domains support, structure, stimulation, negative discipline and positive discipline. The Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire is used to question 346 mothers and 342 fathers of children with the age of 18 to 42 months to find their parenting behaviour. The education level is collected with means of a questionnaire asking for the highest finished education. A MANOVA concludes that the domains structure, negative discipline and positive discipline shows a relation with the education level of fathers. Low educated fathers offer less structure than medium and highly educated fathers and offer more negative discipline than highly educated fathers. Low educated fathers apply less positive discipline than medium educated fathers. No relation is found between the education level of mothers and the parenting domains. This study also makes clear that fathers are using more structure and negative discipline and mothers are using more support, stimulation and positive discipline compared to fathers.

Keywords: Support, Structure, Stimulation, Negative Discipline, Positive Discipline, education level, Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire.

Opleidingsniveau en Opvoedgedrag van Ouders van Peuters

In onderzoek wordt consistent gevonden dat een lage sociaaleconomische status (SES) in verband staat met gedragsproblematiek bij kinderen (Bigelow, 2006); Kinderen van ouders met een lage opleiding en laag inkomen scoren op het gebied van problemen hoger dan kinderen van ouders met een hoge opleiding en een hoog inkomen (Boyle & Lipman, 2002; Kalff et al., 2001; Linver, Brooks-Gunn, & Kohen, 2002; Piotrowska, Stride, Croft, & Rowe, 2015). Dit zou te verklaren zijn doordat ouders met een laag SES negatiever opvoedgedrag vertonen, wat een negatieve invloed heeft op de ontwikkeling van het kind (Asbury, Dunn, Pike, & Plomin, 2003; Grusec & Davidov, 2010). Onderzoek naar de relatie tussen opvoedgedrag en de ontwikkeling van kinderen is vaak gebaseerd op schoolgaande kinderen. De uitwerking van opvoedgedrag op kinderen is al vanaf zeer jonge leeftijd zichtbaar en dit benadrukt het belang van onderzoek naar opvoedgedrag bij deze jonge kinderen (Landry, Miller-Loncar, Smith, & Swank, 2002; Walker et al., 2011). Studies laten een verband zien tussen SES en opvoedgedrag, maar kijken vaak naar specifieke aspecten van opvoedgedrag in plaats van naar meerdere opvoedaspecten tegelijk. Daarnaast zijn in de meeste onderzoeken moeders de respondenten. Doel van dit onderzoek is om de relatie tussen het opleidingsniveau en vijf opvoeddomeinen die centraal staan gedurende de peutertijd in kaart te brengen voor zowel vaders als moeders. De kennis die uit huidig onderzoek voortvloeit kan gebruikt worden bij de ontwikkeling van preventieprogramma's voor gezinnen met een lage SES.

Er is geen duidelijke consensus over de berekening van de SES (Bradley & Corwyn, 2002). SES wordt vaak gebaseerd op het opleidings-, inkomens- en beroepsniveau van een individu (American Psychological Association, 2013; Nocon, Keil, & Willich, 2007; Verhulst, 2008). Van deze drie factoren lijkt het opleidingsniveau het meest verbonden met het opvoedgedrag (Kelley, Sanchez-Hucies, & Walker, 1993; Winkleby, Jatulis, Frank, & Fortmann, 1992). Het opleidingsniveau van ouders is de meest stabiele factor, in vergelijking met inkomen en beroepsniveau (Richman, Miller, & LeVine, 1992). In huidig onderzoek zal het opleidingsniveau van ouders gebruikt worden als indicator voor de SES van ouders waarbij conform de indeling van het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS, 2018) een onderscheid zal worden gemaakt in laag, midden en hoog opgeleid.

Het opvoedgedrag van ouders wordt verdeeld in de volgende vijf domeinen namelijk: warmte, stimulatie, structuur, negatieve discipline en positieve discipline. Warmte wordt omschreven als sensitiviteit, responsiviteit en affectie van ouders ten opzichte van het kind (Ispa et al., 2004; Zimmer & Thomas, 2010). Stimulerend opvoedingsgedrag wordt omschreven als ondersteunend gedrag waarbij de vaardigheden van het kind gewaardeerd en

gestimuleerd worden, bijvoorbeeld door complimenten en aanmoediging en door het bieden van spel materiaal, activiteiten en conversaties met ouders (Bronstein et al., 1996). Het domein structuur wordt gekenmerkt door het aanbieden van een vaste routine, voorspelbaar reageren op het gedrag van het kind en het consistent naleven van regels (Verhoeven, Deković, Bodden, & van Baar, 2017). Onder positieve discipline wordt opvoedgedrag verstaan waarmee ouders op een positieve manier het gedrag van hun kind sturen, bijvoorbeeld door middel van uitleg geven, empathie tonen en inductie (Grusec & Kuczynski, 1997; Baumrind in Prinzie, Stams, Deković, Reijntjes, & Belsky, 2009). Negatieve discipline wordt beschreven als hard, nalatig of overactief opvoedgedrag, dat gericht is op het reguleren, controleren en sturen van het gedrag van het kind (Blandon, Calkins, & Keane, 2010). Een opvoeding gekenmerkt door weinig structuur, warmte, stimulatie en positieve discipline en veel negatieve discipline kan bij kinderen zorgen voor een afname in cognitieve mogelijkheden, minder succes op school, minder sociale competentie en een verstoorde hechting. Tegelijkertijd kan het zorgen voor een toename aan depressie, angst en externaliserende agressie (Barnett, 2008; Conger, 2005). Deze mogelijke gevolgen bij kinderen benadrukken het belang van onderzoek naar opvoedgedrag van ouders.

Het Family Stress Model en het Family Investment Model geven inzicht in de relatie tussen de SES van ouders en het opvoedgedrag. Het Family Stress Model stelt dat ouders met een lagere SES meer moeite hebben om zichzelf en hun familieleden te voorzien in hun levensbehoeften. Deze economische moeilijkheden kunnen resulteren in emotionele tegenspoed, zoals depressie, angst, boosheid en middelengebruik. Doordat ouders met een lagere SES meer stress ervaren, ontwikkelen zij inadequate opvoedingsstrategieën en zullen zij hierdoor minder positief opvoedgedrag laten zien en meer negatief opvoedgedrag (Pinderhughes, Dodge, Bates, Pettit, & Zelli, 2000). Ouders met een lage SES moeten meer werken om financieel rond te komen, wat kan zorgen voor minder tijd en betrokkenheid bij hun kinderen (Barnett, 2008; Conger, 2005). Het Family Investment Model stelt dat ouders met een hoge SES over meer kapitaal beschikken en dit investeren in hun kinderen, wat zichtbaar wordt in leerzame activiteiten en ontwikkelingsmaterialen (Willingham, 2012). Ten slotte hebben hoogopgeleide ouders meer kennis van de opvoeding en ontwikkeling van een kind, waardoor zij beter weten welke opvoedgedragingen een gunstige of ongunstige uitwerking hebben op het kind (Sigel & McGillicuddy-De Lisi in Ribas Jr, Moura, & Bornstein, 2003).

De aannames die vanuit het Family Stress Model en het Family Investment Model worden gesteld, worden bevestigd door de empirie. Verschillende studies laten zien dat

kinderen van hoog opgeleide ouders over meer speelmaterialen beschikken (Mistry, Biesanz, Chien, Howes, & Benner, 2008) en dat deze kinderen vaker worden betrokken in conversaties met hun ouders die zich kenmerken door een rijk, complex en gevarieerd vocabulaire (Jenkins, Rabash, & O'Connor, 2003; Raviv, Kessenich, & Morrison, 2004; Scaramella, Neppl, Ontai, & Conger, 2008; Vernon-Feagans et al., 2008). Er is dus een duidelijke relatie te zien tussen een hoger opleidingsniveau en meer stimulatie.

Ook het Family Stress Model wordt bevestigd in de literatuur door diverse onderzoeken die aantonen dat een hoger opleidingsniveau in verband staat met het meer bieden van warmte (Davis-Kean, Sexton, & Magnuson, 2006; Pinderhughes et al., 2000). Uit onderzoek van Child Trends (2002) komt naar voren dat hoe hoger het opleidingsniveau van de moeder, hoe meer de moeder het kind knuffelt op een dag. Ook de relatie tussen opleidingsniveau van ouders en het toepassen van negatieve discipline wordt gevonden in de literatuur. Onderzoek van Van der Wal, Van der Boom, Pauw-Plomp en de Jonge (1998) bevestigt dat laag opgeleide moeders hun kinderen vaker slaan om het huilen te beëindigen dan hoger opgeleide moeders. Ander onderzoek laat zien dat hoger opgeleide moeders meer responsief en minder straffend zijn (Neitzel & Stright, 2004). Daarnaast wordt ook de relatie tussen het bieden van structuur door ouders en hun opleidingsniveau gevonden in de literatuur. Uit onderzoek van Kotchick en Forehand (2002) en Wade en Kendler (2001) blijkt dat ouders die hoger opgeleid zijn, gestructureerder zijn richting hun kinderen. Ten slotte hebben ouders met een laag opleidingsniveau de neiging om inconsistenter te handelen richting hun kinderen (Conger & Donnellan, 2007). Al met al kan gezegd worden dat de aannames die het Family Stress Model en het Family Investment Model stellen, worden bevestigd in de literatuur.

De meeste studies naar opvoedgedrag en opleidingsniveau zijn gericht op moeders, waardoor er minder bekend is over opvoedgedrag in relatie met opleidingsniveau bij vaders (De Haan, Prinzie, & Deković, 2012). Bij diverse opvoeddomeinen kunnen er verschillen zijn tussen vaders en moeders. Zo wijzen onderzoeken uit dat vaders van peuters of vierjarige kinderen meer negatief disciplineren dan moeders (Gamble, Ramakumar, & Diaz, 2007; Martin, Ryan, & Brooks-Gunn, 2007; Russell, Hart, Robinson, & Olsen, 2003; Winsler, Madigan, & Aquilino, 2005). Een verklaring hiervoor zou kunnen liggen in de sociale roltheorie waarbij wordt gesteld dat opvoedgedrag wordt gevormd door sociale normen. Vaders worden traditioneel beschouwd als degenen die het kind discipline bij brengen, terwijl de moeder de verzorgende rol op zich neemt (Hosley & Montemayor, 1997). De verschillen tussen vaders en moeders laten zien dat het van belang is om het opvoedgedrag van beide

ouders te onderzoeken, doordat de opvoedinterventies aangepast kunnen worden aan de opvoedstijlen van vaders en moeders. Een andere reden om moeders én vaders te betrekken in onderzoek, is dat vaders steeds meer bijdragen aan de ontwikkeling en opvoeding van kinderen (Duyvendak & Stavenuiter, 2006; De Haan et al., 2012). Ten slotte is het van belang het opvoedgedrag in relatie tot het opleidingsniveau van moeders én vaders te onderzoeken om zo meer informatie te verkrijgen over risicogroepen van vaders en moeders wat betreft een inadequate opvoeding.

Onderzoeksdoel en hypothesen

Doel van dit onderzoek is om de relatie tussen het opleidingsniveau en vijf opvoeddomeinen die centraal staan gedurende de peutertijd in kaart te brengen voor zowel vaders als moeders. De kennis die uit huidig onderzoek voortvloeit kan gebruikt worden bij de ontwikkeling van preventieprogramma's voor gezinnen met een lage SES. Verwacht wordt dat ouders met een hoger opleidingsniveau meer positief opvoedgedrag (warmte, structuur, stimulatie en positieve discipline) en minder negatieve discipline zullen laten zien. De vraag of deze relaties tussen opleidingsniveau en opvoedgedrag vergelijkbaar is voor vaders en moeders is exploratief.

Methode

Participanten. De data is een selectie van de data verzameld door het Bayley-normeringsproject. De participanten in dit onderzoek zijn 346 moeders en 342 vaders van kinderen van 18 tot 42 maanden ($M = 29.41$, $SD = 6.92$) in Nederland. De leeftijd van de moeders verschilt tussen de 23 jaar en 46 jaar ($M = 33,36$, $SD = 4,12$) en de leeftijd van de vaders varieert tussen 22 jaar en 50 jaar ($M = 35,52$, $SD = 4,78$). Vier moeders zijn alleenstaand en de rest is samenwonend of getrouwd met de deelnemende vaders in het onderzoek. Géén van de vaders in het onderzoek is alleenstaand. Het overgrote deel van de respondenten is de biologische ouder van het kind, namelijk 98,9 procent van de moeders en 98,7 procent van de vaders. De nationaliteit van de ouders is Nederlands. Niet alle ouders hebben deze vraag ingevuld, waardoor de nationaliteit van 0,5 procent van de vaders en 5,9 procent van de moeders ontbreekt. Het aantal kinderen in een gezin varieert van 1 tot 6, met een gemiddelde van 1.94 ($SD = 0.83$). In selectie van de participanten is rekening gehouden met vier demografische kenmerken (geslacht kind, opvoeding ouders, ouderlijke afkomst en geografische regio) waarmee de representativiteit van de Nederlandse bevolking op deze punten is gewaarborgd volgens Steenis, Verhoeven, Hessen, & Van Baar (2015).

Procedure. Het onderzoek is een cross-sectioneel onderzoek en de data is verzameld in kader van het Bayley-normeringsproject. De participanten zijn geworven door middel van

flyers, advertenties in lokale kranten en via persoonlijke connecties. Ouders kregen twee weken van te voren de vragenlijst en een toestemmingsformulier om in te vullen. De vader en moeder van een ouderpaar hebben onafhankelijk van elkaar de vragenlijst ingevuld over hetzelfde kind. Deze lijst en het toestemmingsformulier werden vervolgens meegenomen naar het laboratorium waar de ontwikkelingstest bij hun kind werd afgenomen. Door het toestemmingsformulier is voldaan aan informed consent. In het kader van de ethiek heeft de Utrecht University Medical Center's Medical Ethical Committee het onderzoek goed gekeurd (Steenis et al., 2015).

Meetinstrumenten.

Opvoedgedrag. Het opvoedgedrag van de ouders van kinderen tussen 12 en 48 maanden is in deze studie gemeten door middel van de Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ) (Verhoeven et al., 2017). De CECPAQ wordt gezien als een valide middel om de ouderlijke percepties op de domeinen warmte, stimulatie, structuur, negatieve discipline en positieve discipline te verkrijgen (Verhoeven et al., 2017).

Het domein warmte meet door middel van dertien vragen de ouderlijke sensitiviteit ('Ik weet wat mijn kind voelt of nodig heeft'), affectie ('Ik vertel mijn kind hoe blij hij/zij mij maakt') en responsiviteit ('Ik kan mijn kind kalmeren als hij/zij geïrriteerd is'). De dertien vragen over stimulerend opvoedgedrag meten de mate waarin ouders verschillende activiteiten met hun kind ondernemen ('Ik vertel mijn kind verhalen en lees boeken voor') en samen met hen spelen ('Mijn kind en ik spelen samen met speelgoed dat kan rollen') en blootstellen aan bepaalde ervaringen ('Ik neem mijn kind mee naar buiten om te spelen, wandelen of fietsen'). Het domein structuur omvat twaalf vragen over laksheid ('Als mijn kind iets doet wat ik niet leuk vind, doe ik er elke keer iets aan/ laat ik het vaak gaan'), consistentie ('Het gebeurt dat mijn kind geen straf krijgt als hij/zij iets verkeerd heeft gedaan') en overreageren ('De straf die ik mijn kind geef, is afhankelijk van mijn humeur'). Negatieve discipline omvat twaalf vragen over het gebruik van verbale straffen ('Wanneer mijn kind niet gehoorzaamt, word ik boos en verhef ik mijn stem') en fysieke straffen ('Ik sla mijn kind als hij/zij iets verkeerd heeft gedaan') en over psychologische controle ('Ik vertel mijn kind dat hij/zij zich moet schamen als hij/zij iets verkeerd heeft gedaan'). De vier vragen over positieve discipline meten de mate waarin ouders disciplinaire technieken gebruiken die positief gedrag van het kind bevorderen ('Ik leg mijn kind uit waarom bepaalde regels gevolgd moeten worden').

De antwoordcategorieën van de 54 items variëren van een score 1 ('Nooit') tot 6 ('Altijd'). Bij tien items, namelijk items 14-23, werden stellingen gegeven die op een 6-

puntsschaal beantwoord werden. Hierbij kon gekozen worden tussen twee uitersten van antwoorden. Een hoge gemiddelde score op de items houdt in dat ouders in hun opvoedgedrag meer van het bepaalde domein vertonen (Verhoeven et al., 2017). De Cronbach's alpha's voor vaders/moeders voor de vijf domeinen waren respectievelijk: .87/.88 voor warmte, .82/.87 voor stimulatie, .72/.77 voor structuur, .78/.78 voor negatieve discipline en .74/.77 voor positieve discipline. Met deze Cronbach's alpha's is de betrouwbaarheid van de vijf domeinen gewaarborgd (Field, 2015).

Opleidingsniveau. Ouders hebben aangegeven wat hun hoogst afgeronde opleidingsniveau was ten tijde van het onderzoek. Deze zijn conform de indeling van het CBS (CBS, 2018) verdeeld in 3 groepen: 'laag' (basisschool, het vmbo-b/k, mbo1 en vmbo-g/t, havo-, vwo-onderbouw), 'midden' (mbo2, mbo3, mbo4 of de havo of het vwo), en 'hoog' (bachelor of master op hbo of wo-niveau of een doctorstitel).

Data-analyse. Om te onderzoeken of er een relatie is tussen de verschillende niveaus van opleiding van ouders en de vijf domeinen van opvoedgedrag is gebruik gemaakt van een meerweg variantieanalyse (MANOVA). Hierbij werd de data van vaders en de data van moeders afzonderlijk van elkaar geanalyseerd. Voorafgaand is gecontroleerd of de data aan de volgende assumpties voldoet: (1) het betreft onafhankelijke waarnemingen; (2) adequate steekproefomvang; (3) normaliteit; (4) afwezigheid van multicollineariteit; (5) lineair verband tussen onafhankelijke metingen; (6) homogeniteit van varianties en covarianties (Field, 2015). Er is gebruik gemaakt van een p-waarde van .05.

Resultaten

Tabel 1 toont de beschrijvende statistieken van de verdeling van de respondenten per opleidingsniveau ('laag', 'midden', 'hoog'), waarbij de gegevens zijn gesplitst op sekse en afgezet tegen de verdeling van de Nederlandse bevolking in de leeftijd van 25 tot 55 jaar (CBS, 2018). Hierbij is te zien dat de verdeling van de respondenten niet vergelijkbaar is met de Nederlandse bevolking. Mannen en vrouwen in de steekproef zijn gemiddeld hoger opgeleid dan de Nederlandse bevolking.

Tabel 1

Opleidingsniveau van de respondenten en Nederlandse bevolking

Variabele	<i>Moeder</i>		<i>Vader</i>		<i>Nederlandse bevolking</i>	
	<i>n</i>	<i>Percentage</i>	<i>n</i>	<i>Percentage</i>	<i>Percentage</i>	<i>Percentage</i>
					<i>vrouwen</i>	<i>mannen</i>
Laag	21	6	41	12	16	18
Midden	116	34	109	32	40	42
Hoog	209	60	192	56	44	40
Totaal	346	100	342	100	100	100

Voor het toepassen van de MANOVA is onderzoek gedaan naar de assumpties. Uit de Shapiro-Wilks test en boxplots bleek dat de assumptie voor univariate normaliteit geschonden was voor de domeinen warmte, negatieve en positieve discipline van beide ouders en bij structuur van moeder en stimulatie van vader. Na controle is gebleken dat er bij vaders en moeders sprake is van multivariate uitschieters, waardoor niet voldaan kan worden aan de voorwaarde voor multivariate normaliteit. Tabel 2 en tabel 3 tonen de correlaties van de multicollineariteit voor vaders en moeders.

Tabel 2

Correlaties Multicollineariteit Vaders

	Warmte	Structuur	Stimulatie	Negatieve Discipline	Positieve Discipline
Warmte	.	.000	.000	.000	.000
Structuur	.000	.	.001	.000	.000
Stimulatie	.000	.001	.	.049	.000
Negatieve Discipline	.000	.000	.049	.	.062
Positieve Discipline	.000	.000	.000	.062	.

Tabel 3

Correlaties Multicollineariteit Moeders

	Warmte	Structuur	Stimulatie	Negatieve Discipline	Positieve Discipline
Warmte	.	.003	.000	.000	.000
Structuur	.003	.	.020	.000	.008
Stimulatie	.000	.020	.	.028	.000
Negatieve Discipline	.000	.000	.028	.	.387
Positieve Discipline	.000	.008	.000	.387	.

Bij vaders en moeders is met deze correlaties voldaan aan de voorwaarde van afwezigheid van multicollineariteit. De relaties tussen de afhankelijke variabelen waren lineair. Ten slotte bleek dat Box's M niet significant was met een $\alpha = .001$ bij vaders en moeders, waardoor de voorwaarde voor homogeniteit van varianties en covarianties niet geschonden wordt. Ondanks dat enkele voorwaarden geschonden zijn, is toch gekozen voor het toepassen van de MANOVA. Er is geen alternatieve test voor de MANOVA beschikbaar en bovendien is de MANOVA een robuuste test, waardoor de resultaten nog steeds interpreteerbaar zijn. Wel moet hierbij enige voorzichtigheid geboden worden (Field, 2015). Er is gekozen om gebruik te maken van de Roy's Largest Root aangezien deze significantietest het minst gevoelig is voor geschonden assumpties in vergelijking met de Wilks' Lambda, de Hotelling's Trace en Pillai's trace (Field, 2015).

Groepsgemiddelden en standaarddeviaties zijn gepresenteerd in Tabel 2. Te zien is dat vaders hoger scoren op structuur en negatieve discipline en moeders hoger scoren op warmte, positieve discipline en stimulatie. Een gepaarde t -test genomen van de gemiddelden van alle vaders en alle moeders, ongeacht opleidingsniveau, wees uit dat al deze verschillen significant zijn voor de vijf domeinen, namelijk: warmte, $t(362) = 9.99, p < .001$, positieve discipline, $t(367) = 6.16, p < .001$, stimulatie $t(360) = 11.87, p < .001$, structuur $t(353) = -41.36, p < .001$ en negatieve discipline $t(357) = -3.82, p < .001$.

Groepsgemiddelden en standaarddeviaties zijn gepresenteerd in Tabel 4. De resultaten van een MANOVA laten zien dat er geen significant effect is van het opleidingsniveau van moeders op de afhankelijke variabelen, $F(5, 340) = .94, p = .455$, partial $\eta^2 = .01$. Bij vaders is wel een significant effect gevonden van het opleidingsniveau op de afhankelijke variabelen, $F(5, 336) = 2.945, p = .013$, partial $\eta^2 = .04$. Post hoc analyses van de afhankelijke variabelen laten zien dat er een zwak effect is van het opleidingsniveau van vaders op de domeinen

structuur, $F(2, 339) = 3.332, p = .037$, partial $\eta^2 = .019$, een zwak effect bij negatieve discipline, $F(2, 339) = 3.159, p = .044$, partial $\eta^2 = .018$, en een zwak effect bij positieve discipline, $F(2, 339) = 4.134, p = .017$, partial $\eta^2 = .024$. Bij het domein structuur is er een significant verschil tussen het opleidingsniveau ‘laag’ met de opleidingsniveaus ‘midden’ en ‘hoog’, waarbij laag opgeleide vaders minder structuur bieden dan midden en hoog opgeleide vaders. Bij het domein negatieve discipline is het verschil tussen de opleidingsniveaus ‘laag’ en ‘hoog’ significant, waarbij vaders met een laag opleidingsniveau meer negatieve discipline toepassen dan vaders met een hoog opleidingsniveau. Bij het domein positieve discipline is er een significant verschil tussen ‘laag’ en ‘midden’, waaruit duidelijk wordt dat laag opgeleide vaders minder positieve discipline toepassen dan midden opgeleide vaders.

Als antwoord op de onderzoeksvraag kan gezegd worden dat in deze steekproef het opvoedgedrag afhankelijk is van het opleidingsniveau bij vaders op drie domeinen, namelijk structuur, negatieve discipline en positieve discipline. Laag opgeleide vaders bieden minder structuur dan midden en hoog opgeleide vaders, laag opgeleide vaders bieden meer negatieve discipline dan hoog opgeleide vaders en laag opgeleide vaders passen minder positieve discipline toe dan midden opgeleide vaders. Bij moeders is in deze steekproef geen relatie gevonden tussen het opleidingsniveau en het opvoedgedrag. Ook wordt duidelijk dat vaders hoger scoren op structuur en negatieve discipline en moeders hoger scoren op warmte, positieve discipline en stimulatie.

Tabel 4

Beschrijvende statistieken voor Moeders (n = 346) en Vaders (n = 342) van Opvoeddomein per Opleidingsniveau

Variabele	Moeders		Vaders	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Warmte				
Laag	5.09	.51	4.69	.58
Midden	5.06	.47	4.84	.53
Hoog	5.04	.41	4.75	.51
Ongeacht opleidingsniveau	5.06	.43	4.76	.52
Structuur				
Laag	3.50	.31	4.48	.63
Midden	3.47	.24	4.71	.45

	Hoog	3.46	.22	4.69	.52
	Ongeacht opleidingsniveau	3.47	.23	4.67	.51
Stimulatie					
	Laag	4.78	.71	4.31	.67
	Midden	4.88	.50	4.51	.58
	Hoog	4.93	.48	4.46	.63
	Ongeacht opleidingsniveau	4.90	.63	4.47	.63
Negatieve discipline					
	Laag	2.13	.31	2.29	.47
	Midden	1.99	.37	2.11	.47
	Hoog	2.03	.38	2.09	.47
	Ongeacht opleidingsniveau	2.02	.38	2.12	.47
Positieve discipline					
	Laag	4.86	.71	4.37	.72
	Midden	4.91	.68	4.74	.73
	Hoog	4.87	.67	4.64	.70
	Ongeacht opleidingsniveau	4.89	.67	4.62	.73

Conclusie en discussie

Doel van dit onderzoek was om de relatie tussen het opleidingsniveau en vijf opvoeddomeinen die centraal staan gedurende de peutertijd in kaart te brengen voor zowel vaders als moeders. Bij moeders is in dit onderzoek geen samenhang gevonden tussen het opleidingsniveau en de vijf opvoeddomeinen. Bij vaders is samenhang gevonden tussen opleidingsniveau en opvoedgedrag op drie domeinen, namelijk: structuur, negatieve discipline en positieve discipline. Bij het domein structuur is naar voren gekomen dat laag opgeleide vaders minder structuur bieden dan midden en hoog opgeleide vaders. Daarnaast passen vaders met een laag opleidingsniveau meer negatieve discipline toe dan vaders met een hoog opleidingsniveau. Ook blijkt dat laag opgeleide vaders minder positieve discipline toepassen dan midden opgeleide vaders. Uit deze studie is ook naar voren gekomen dat moeders meer warmte, positieve discipline en stimulatie bieden en vaders meer structuur en negatieve discipline.

Verwacht werd dat ouders met een hoger opleidingsniveau meer positief opvoedgedrag (warmte, structuur, stimulatie en positieve discipline) en minder negatieve discipline zouden laten zien. Exploratief was de vraag of deze relaties tussen opleidingsniveau

en opvoedgedrag voor vaders en moeders vergelijkbaar is. Opvallend in huidig onderzoek is dat er geen enkele relatie voor moeders is gevonden. Dit zou verklaard kunnen worden door de verdeling van opleidingsgroepen die niet representatief is voor de Nederlandse bevolking. De respondenten in huidig onderzoek zijn hoger opgeleid en daardoor is de onderzoeksgroep laagopgeleide moeders erg klein, waardoor er minder kans is om verschillen aan te tonen (Neuman, 2016). In vervolgonderzoek kan daarom rekening gehouden worden met de verdeling van opleidingsgroepen in de onderzoeksgroep. Ook is er geen relatie gevonden tussen negatieve discipline en het opleidingsniveau bij moeders en wel bij vaders, wat verklaard kan worden doordat vaders van peuters meer negatief disciplineren dan moeders, (Gamble, Ramakumar, & Diaz, 2007; Martin, Ryan, & Brooks-Gunn, 2007; Russell et al., 2003; Winsler, Madigan, & Aquilino, 2005) wat ook in huidig onderzoek wordt bevestigd. Deze verwachting vloeit voort uit de sociale roltheorie waarbij wordt gesteld dat vaders traditioneel worden gezien als degenen die het kind discipline bij brengen, terwijl moeders de verzorgende rol op zich nemen (Hosley & Montemayor, 1997).

Op het gebied van stimulatie is geen relatie gevonden met het opvoedgedrag voor vaders of moeders. Hierin kan een rol spelen dat in huidig onderzoek gebruik is gemaakt van het opleidingsniveau als indicator voor de SES, terwijl ook inkomens- en beroepsniveau een onderdeel zijn van de SES (American Psychological Association, 2013; Nocon, Keil, & Willich, 2007; Verhulst, 2008). De SES bestaande uit opleidingsniveau, inkomens- en beroepsniveau representeert de SES beter. Bovendien hangt de hoeveelheid kapitaal die een ouder heeft, meer samen met de drie onderdelen van de SES, dan met enkel het opleidingsniveau (Bradley & Corwyn, 2002). Daardoor kan het zo zijn dat er grotere verschillen waren gevonden wanneer ook het inkomens- en beroepsniveau van ouders mee waren genomen in het onderzoek. In vervolgonderzoek zouden daarom alle drie de indicatoren van SES meegenomen kunnen worden om zo te komen tot een vollediger beeld van de relatie tussen SES en het domein stimulatie. Een andere verklaring voor het niet vinden van een relatie tussen stimulatie en opleidingsniveau zou kunnen zijn dat hoger opgeleide ouders een baan hebben die meer tijd vereist, waardoor zij minder tijd hebben om in hun kind te investeren en hierdoor ook minder tijd te hebben om stimulatie te bieden aan hun kind (Castillo, Welch, & Sarver, 2011). Vervolgonderzoek zou een controle uit kunnen voeren op het aantal werkuren van de ouder om de invloed hiervan op de relatie tussen SES en stimulatie te kunnen bevestigen of uit te kunnen sluiten.

Uit huidig onderzoek komt naar voren dat er op drie domeinen een relatie is gevonden tussen het opleidingsniveau van vaders en hun opvoedgedrag, wat overeen komt met de

opgestelde hypothesen. Bij het domein structuur is naar voren gekomen dat laag opgeleide vaders minder structuur bieden dan midden en hoog opgeleide vaders. Dit is in lijn met het Family Stress Model, dat stelt dat ouders met een lagere SES meer stress ervaren en daardoor minder adequate opvoedingsstrategieën ontwikkelen, zoals het bieden van structuur (Pinderhughes et al., 2000). De bevindingen in huidig onderzoek komen overeen met de bevindingen uit de onderzoeken van Kotchick en Forehand (2002), Wade en Kendler (2001) en Conger & Donnellan (2007). Ook in lijn met het Family Stress Model is het gevonden resultaat dat vaders met een laag opleidingsniveau meer negatieve discipline toepassen, wat valt onder inadequate opvoedingsstrategieën die ontwikkeld worden wanneer ouders meer stress hebben (Pinderhughes et al., 2000). In de literatuur werd deze relatie al wel bevestigd voor moeders (Neitzel & Stright, 2004; Van der Wal et al., 1998), maar nog niet voor vaders, waardoor huidig onderzoek een bijdrage levert aan de empirie. Ten slotte is de relatie tussen het meer bieden van positieve discipline en een hoger opleidingsniveau bij vaders ook in lijn met het Family Stress Model dat stelt dat ouders met een hoger opleidingsniveau minder stress hebben en daardoor meer gebruik maken van positieve opvoedingsstrategieën (Pinderhughes et al., 2000).

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen waardoor de resultaten met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden. Zo is de generaliseerbaarheid van dit onderzoek beperkt vanwege de steekproef die niet geheel representatief is voor de Nederlandse bevolking. Er is weinig diversiteit tussen de deelnemende ouders. Zo hebben veel hoog opgeleide ouders deelgenomen aan het onderzoek. Hierdoor is de verdeling van ouders over de opleidingsniveaus niet representatief voor de gehele Nederlandse populatie. Daarnaast zijn de ouders voornamelijk afkomstig van tweeoudergezinnen, waardoor generalisatie naar eenoudergezinnen moeilijk is. Ook is er gebruik gemaakt van een vragenlijst die ouders zelf hebben ingevuld, waardoor kans is op sociaal wenselijke antwoorden. De kans hierop is wel verkleind doordat de data van ouders anoniem zijn verzameld. Ten slotte moeten de resultaten met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd aangezien op enkele opvoeddomeinen de normaliteit is geschonden.

Er kunnen ook sterke punten uit huidig onderzoek genoemd worden. Zo heeft dit onderzoek bijgedragen aan de kennis over de relatie tussen opleidingsniveau en opvoedgedrag van moeders én vaders van kleuters in Nederland. In eerdere onderzoeken werden voornamelijk moeders meegenomen. Dit onderzoek heeft bovendien een relatie gevonden tussen het meer toepassen van negatieve discipline en een lager opleidingsniveau voor vaders. Deze relatie was al wel gevonden voor moeders (Neitzel & Stright, 2004; Van der Wal et al.,

1998), maar nog niet voor vaders. Daarnaast heeft deze studie een nieuwe invalshoek belicht door zich op ouders van peuters te richten, waar eerder onderzoek tussen het opleidingsniveau en opvoeding zich voornamelijk richtte op ouders van schoolgaande kinderen. In tegenstelling tot eerdere onderzoeken, waar voornamelijk één opvoeddomein onderzocht werd, heeft dit onderzoek zich gericht op vijf opvoeddomeinen in. Ten slotte is uit dit onderzoek duidelijk geworden dat moeders meer warmte, positieve discipline en stimulatie bieden en vaders meer structuur en negatieve discipline.

Uit huidig onderzoek vloeien enkele aanbevelingen voor vervolgonderzoek voort. Ten eerste kan er een in de steekproef rekening gehouden worden met de verdeling van het opleidingsniveau, waardoor het onderzoek meer generaliseerbaar wordt naar de Nederlandse populatie (Gravetter & Wallnau, 2016). Om de betrouwbaarheid te verhogen, zou gebruik gemaakt kunnen worden van methodetriangulatie door naast de vragenlijst ook observaties te gebruiken van het opvoedgedrag. Daarnaast zouden personen in de omgeving van ouders bevraagd kunnen worden over het opvoedgedrag van de betreffende ouder (van Staa & Evers, 2010). In huidig onderzoek is het opleidingsniveau van ouders gebruikt als indicator voor SES. In vervolgonderzoek kan ook het inkomens- en beroepsniveau meegenomen worden om zo tot een vollediger beeld te komen van de relatie tussen SES en opvoedgedrag van ouders van peuters (American Psychological Association, 2013; Nocon, Keil, & Willich, 2007; Verhulst, 2008).

Doel van dit onderzoek was om de relatie tussen het opleidingsniveau en vijf opvoeddomeinen die centraal staan gedurende de peupertijd in kaart te brengen voor zowel vaders als moeders. Geconcludeerd kan worden dat er een relatie is gevonden voor vaders op drie opvoeddomeinen, namelijk, structuur, negatieve en positieve discipline. Hierin is duidelijk geworden dat laag opgeleide vaders minder structuur bieden dan midden en hoog opgeleide vaders, vaders met een laag opleidingsniveau meer negatieve discipline bieden dan vaders met een hoog opleidingsniveau en ten slotte dat laag opgeleide vaders minder positieve discipline toepassen dan midden opgeleide vaders. Daarnaast kan gezegd worden dat vaders in de opvoeding meer gebruik maken van structuur en negatieve discipline en dat moeders meer gebruik maken van warmte, stimulatie en positieve discipline ten opzichte van vaders. Deze studie heeft een goede basis voor vervolgonderzoek gelegd en levert een bijdrage aan de literatuur over de relatie tussen SES van vaders en moeders van peuters en het opvoedgedrag op de domeinen warmte, structuur, stimulatie, negatieve discipline en positieve discipline.

Referenties

- American Psychological Association (2013). *Socioeconomic status*. Geraadpleegd op 3 oktober 2018 van <http://www.apa.org/topics/socioeconomic-status/>
- Asbury, K., Dunn, J. F., Pike, A., & Plomin, R. (2003). Nonshared environmental influences on individual differences in early behavioral development: A monozygotic twin differences study. *Child Development, 74*, 933-943. doi:10.1111/1467-8624.00577
- Barnett, M. A. (2008). Economic disadvantage in complex family systems: Expansion of family stress models. *Clinical Child and Family Psychology Review, 11*(3), 145-161. doi:10.1007/s10567-008-0034-z
- Bigelow, B. J. (2006). There's an elephant in the room: The impact of early poverty and neglect on intelligence and common learning disorders in children, adolescents, and their parents. *Developmental Disabilities Bulletin, 34*, 177-215.
- Blandon, A. Y., Calkins, S. D., & Keane, S. P. (2010). Predicting emotional and social competence during early childhood from toddler risk and maternal behavior. *Development and Psychopathology, 22*, 119-132. doi:10.1017/S0954579409990307
- Bronstein, P., Duncan, P., D'Ari, A., Pieniadz, J., Fitzgerald, M., Abrams, C. L., ... & Cha, S. Y. O. (1996). Family and parenting behaviors predicting middle school adjustment: A longitudinal study. *Family Relations, 45*, 415-426. doi: 10.2307/585171
- Boyle, M. H., & Lipman, E. L. (2002). Do places matter? Socioeconomic disadvantage and behavioral problems of children in Canada. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 70*, 378-389. doi:10.1037/0022-006X.70.2.378
- Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual Review of Psychology, 53*, 371-399. doi:10.1146/annurev.psych.53.100901.135233
- Castillo, J., Welch, G., & Sarver, C. (2011). Fathering: The relationship between fathers' residence, fathers' sociodemographic characteristics, and father involvement. *Maternal and Child Health Journal, 15*(8), 1342-1349. doi: 10.1007/s10995-010-0684-6
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018, 6 november). *Bevolking; onderwijsniveau; geslacht, leeftijd en migratieachtergrond*. Geraadpleegd op <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLnl&PA=82275NED&LA=nl>
- Child Trends. (2002). *Charting Parenthood: A Statistical Portrait of Fathers and Mothers in America*. Washington, D.C.: Child Trends. Verkregen op 22 december 2018 van

- <https://www.childtrends.org/wp-content/uploads/2013/03/ParenthoodRpt2002.pdf>
- Conger, R. D. (2005). *The Effects of Poverty and Economic Hardship across Generations*. Davis: Center for Public Policy Research. Geraadpleegd op http://etc.dss.ucdavis.edu:8080/CPPR/pdf/poverty_and_hardship.pdf
- Conger, R. D., & Donnellan, M. B. (2007). An interactionist perspective on the socioeconomic context of human development. *Annual Review of Psychology*, 58, 175-199. doi: 10.1146/annurev.psych.58.110405.085551
- Davis-Kean, P. E., Sexton, H. R., & Magnuson, K. A. (2006). How Does Parents' Education Level Influence Parenting and Children's Achievement? *Parents' Education and Achievement*. Geraadpleegd op https://www.researchgate.net/profile/Pamela_Davis-Kean/publication/237697198_How_Does_Parents'_Education_Level_Influence_Parenting_and_Children's_Achievement/links/0c96052e164de3cb7a000000.pdf
- De Haan, A. D., Prinzie, P., & Deković, M. (2012). Change and reciprocity in adolescent aggressive and rule-breaking behaviors and parental support and dysfunctional discipline. *Development and Psychopathology*, 24, 301-315. doi:10.1017/S0954579411000848
- Duyvendak, J. W., & Stavenuiter, M. (2006). Werkende vaders en zorgende mannen. De mogelijkheid van verandering. *Beleid en Maatschappij*, 33(1), 6-15. doi: 10.1177/0261018312439360
- Field, A. (2015). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. London, England: SAGE Publications Ltd.
- Gamble, W. C., Ramakumar, S., & Diaz, A. (2007). Maternal and paternal similarities and differences in parenting: An examination of Mexican-American parents of young children. *Early Childhood Research Quarterly*, 22, 72-88. doi:10.1016/j.ecresq.2006.11.004
- Gravetter, F. J., & Wallnau, L. B. (2016). *Statistics for the Behavioral Sciences*. Wadsworth: Cengage Learning.
- Grusec, J. E., & Davidov, M. (2010). Integrating different perspectives on socialization theory and research: A domain-specific approach. *Child development*, 81(3), 687-709. doi: 10.1111/j.1467-8624.2010.01426.x
- Grusec, J. E., & Kuczynski, L. E. (1997). *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory*. John Wiley & Sons Inc.
- Hosley, C. A., & Montemayor, R. (1997). *Fathers and adolescents*. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 162-178). New York: Wiley.

- Ispa, J. M., Fine, M. A., Halgunseth, L. C., Harper, S., Robinson, J., Boyce, L., ... Brady-Smith, C. (2004). Maternal intrusiveness, maternal warmth, and mother-toddler relationships outcomes: Variations across low-income ethnic and acculturation groups. *Child Development, 75*, 1613-1631. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00806.x
- Jenkins, J. M., Rabash, J., & O'Connor, T. G. (2003). The role of the shared family context in differential parenting. *Developmental Psychology, 1*, 99-113. doi: 10.1037/0012-1649.39.1.99
- Kalff, A. C., Kroes, M., Vles, J. S. H., Hendriksen, J. G. M., Feron, F. J., Steyaert, J., ... Van Os, J. (2001). Neighbourhood level and individual level SES effects on child problem behaviour: a multilevel analysis. *Journal of Epidemiology and Community Health, 55*, 246-250. doi: 10.1136/jech.55.4.246
- Kelley, M. L., Sanchez-Hucies, J., & Walker, R. (1993). Correlates of disciplinary practices in working- to middle-class African-American mothers. *Merrill-Palmer Quarterly, 39*, 252-264.
- Kotchick, B. A., & Forehand, R. (2002). Putting parenting in perspective: A discussion of the contextual factors that shape parenting practices. *Journal of Child and Family Studies, 11*, 255-269. doi: 10.1023/A:1016863921662
- Landry, S. H., Miller-Loncar, C. L., Smith, K. E., & Swank, P. R. (2002). The role of early parenting in children's development of executive processes. *Developmental Neuropsychology, 21*, 15-41. doi:10.1207/S15326942DN2101_2
- Linver, M. R., Brooks-Gunn, J., & Kohen, D. E. (2002). Family processes as pathways from income to young children's development. *Developmental Psychology, 38*, 719-734. doi:10.1037/0012-1649.38.5.719
- Martin, A., Ryan, R. M., & Brooks-Gunn, J. (2007). The joint influence of mother and father parenting on child cognitive outcomes at age 5. *Early Childhood Research Quarterly, 22*, 423-439. doi:10.1016/j.ecresq.2007.07.001
- Mistry, R. S., Biesanz, J. C., Chien, N., Howes, C., Benner, A. D. (2008). Socioeconomic status, parental investments, and the cognitive and behavioral outcomes of lowincome children from immigrant and native households. *Early Childhood Research Quarterly, 23*, 193-212. doi:10.1016/j.ecresq.2008.01.002
- Neitzel, C., & Stright, A. D. (2004). Parenting behaviours during child problem solving: The roles of child temperament, mother education and personality, and the problem-solving context. *International Journal of Behavioral Development, 28*, 166-179. doi:10.1080/01650250344000370

- Neuman, W. L. (2016). *Understanding research*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Nocon, M., Keil, T., & Willich, S. N. (2007). Education, income, occupational status and health risk behaviour. *Journal of Public Health, 15*, 401-405. doi:10.1007/s10389-007-0120-6
- Pinderhughes, E. E., Dodge, K. A., Bates, J. E., Pettit, G. S. & Zelli, A. (2000). Discipline responses: Influences of parents' socioeconomic status, ethnicity, beliefs about parenting, stress, and cognitive-emotional processes. *Journal of Family Psychology, 14*, 380-400. doi:10.1037/0893-3200.14.3.380
- Piotrowska, P. J., Stride, C. B., Croft, S. E., & Rowe, R. (2015). Socioeconomic status and antisocial behaviour among children and adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 35*, 47-55. doi:10.1016/j.cpr.2014.11.003
- Prinzle, P., Stams G-J. J. M., Deković, M., Reijntjes, A. H. A., & Belsky, J. (2009). The relations between parents' Big Five personality factors and parenting: A metaanalytic review. *Journal of Personality and Social Psychology, 97*, 351-362. doi:10.1037/a0015823
- Raviv, T., Kessenich, M., & Morrison, F. J. (2004). A meditational model of the association between socioeconomic status and three-year-old language abilities: The role of parenting factors. *Early Childhood Research Quarterly, 19*, 528–547. doi:10.1016/j.ecresq.2004.10.007
- Ribas Jr, R. D. C., Moura, M. L. S. D., & Bornstein, M. H. (2003). Socioeconomic status in Brazilian psychological research: II. Socioeconomic status and parenting knowledge. *Estudos de Psicologia (Natal), 8*(3), 385-392. doi: 10.1590/S1413-294X2003000300005
- Richman, A., Miller, P., & LeVine, R. (1992). Cultural and educational variations in maternal responsiveness. *Developmental Psychology, 28*, 614–621. doi: 10.1037/0012-1649.28.4.614
- Russell, A., Hart, C. H., Robinson, C. C., & Olsen, S. F. (2003). Children's sociable and aggressive behavior with peers: A comparison of the U.S. and Australia and contributions of temperament and parenting styles. *International Journal of Behavioral Development, 23*, 74–86. doi:10.1080/01650250244000038
- Scaramella, L.V., Neppl, T. K., Ontai, L. L., & Conger, R. D. (2008). Consequences of socioeconomic disadvantage across three generations: parenting behavior and child externalizing problems. *Journal of Family Psychology, 22*(5), 725. doi: 10.1037/a0013190

- Steenis, L. J. P., Verhoeven, M., Hessen, D. J. & Van Baar, A. L. (2015). Performance of Dutch Children on the Bayley III: A Comparison Study of US and Dutch Norms. *PLoS One*, *10* (8), (pp. e0132871). doi:10.1371/journal.pone.0132871
- Straus, M.A. (1994). *Beating the devil out of them. Corporal punishment by parents and its effects on children*. Boston: Lexington/MacMillian.
- Van der Wal, M. F., van der Boom, D. C., Pauw-Plomp, H., & de Jonge, G. A. (1998). Mother's report of infant crying and soothing in a multicultural population. *Archives of Disease in Childhood*, *79*, 312-317. doi: 10.1136/adc.79.4.312
- Van Staa, A.L, & Evers, J.C. (2010). 'Thick analysis': strategie om de kwaliteit van kwalitatieve data-analyse te verhogen. *KWALON. Tijdschrift voor Kwalitatief Onderzoek in Nederland*, *43*(1), 5–12. Verkregen van <http://hdl.handle.net/1765/23133>
- Verhoeven, M., Deković, M., Bodden, D., & van Baar, A. L. (2017). Development and initial validation of the Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ) for parents of 1–4 year-olds. *European Journal of Developmental Psychology*, *14*(2), 233-247. doi: 10.1080/17405629.2016.1182017
- Verhulst, F. C. (2008). *De ontwikkeling van het kind (9e dr.)*. Koninklijke Van Gorcum: Assen.
- Vernon-Feagans, L, Pancsofar, N., Willoughby, M, Odom, E., Quade, A., & Cox, M. (2008). Predictors of maternal language to infants during a picture book task in the home: Family SES, child characteristics and the parenting environment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *29*, 213–226. doi:10.1016/j.appdev.2008.02.007
- Wade, T. D., & Kendler, K. S. (2001). Parent, child and social correlates of parental discipline style: A retrospective, multi-informant investigation with female twins. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *36*, 177-185. doi:10.1007/s001270170061
- Walker, S. P., Wachs, T. D., Grantham-McGregor, S., Black, M. M., Nelson, C. A., Huffman, S. L., ... Richter, L. (2011). Inequality in early childhood: Risk and protective factors for early child development. *Lancet*, *378*, 1325-1338. doi:10.1016/S01406736(11)60555-2
- Willingham, D. T. (2012). Ask the Cognitive Scientist: Why Does Family Wealth Affect Learning? *American Educator*, *36*(1), 33-39.
- Winkleby, M., Jatulis, D.E., Frank, E., & Fortmann, S. P. (1992). Socioeconomic status and

health: How education, income, and occupation contribute to risk factors for cardiovascular disease. *American Journal of Public Health*, 82, 816-820.

doi:10.2105/AJPH.82.6.816

Winsler, A., Madigan, A. L., & Aquilino, S. A. (2005). Correspondence between maternal and paternal parenting styles in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 20, 1-12. doi:10.1016/j.ecresq.2005.01.007

Zimmer, M. J., & Thomas, R. (2010). Parents, parenting and toddler adaptation: Evidence from a national longitudinal study of Australian children. *Infant Behavior and Development*, 33, 518-529. doi:10.1016/j.infbeh.2010.07.004